

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет здоров'я людини

Кафедра педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

за спеціальністю 015 «Професійна освіта»

галузь знань 015.39 «Цифрові технології»

на тему «**Формування іміджу педагога сучасності**»

Виконав: студент групи ПОЦТ-24дм
Прошинський С.О. _____

Керівник: доктор філософських наук _____
професор Наталія БАРНА

Завідувач кафедри: доктор філософських наук, _____
професор Наталія БАРНА

Рецензент: __кандидат педагогічних наук,
доцент Наталія ЗІНЧУК_____

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «ІМІДЖ ПЕДАГОГА»
1.1.	Сутність, структура та функції педагогічного іміджу.....6
1.2.	Соціокультурні зміни та трансформація ролі педагога.....13
1.3.	Імідж як педагогічна категорія та психологічний феномен.....17
	Висновки до I розділу.....18
РОЗДІЛ 2	СКЛАДОВІ ТА ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА СУЧАСНОСТІ
2.1.	Професійна компетентність і педагогічна майстерність.....21
2.2	Особистісно-моральні якості та професійна етика.....22
2.3	Комунікативна культура, цифровий, медіа- та публічний імідж педагога.....23
	Висновки до розділу 2.....25
РОЗДІЛ 3	ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
3.1	Роль закладу освіти у підтримці професійного образу.....28
3.2	Імідж педагога в інклюзивному та мультикультурному середовищі: сучасні моделі взаємодії «учень — учитель — батьки — громада»....33
3.3	Практичні аспекти формування іміджу педагога.....34
	Висновки до розділу 3.....38
	ВИСНОВКИ.....46
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....49
	ДОДАТКИ..... 55

Актуальність теми дослідження.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими соціокультурними трансформаціями, цифровізацією освіти, зростанням ролі комунікації та публічності педагогічної діяльності. У цих умовах особливої ваги набуває проблема формування позитивного іміджу педагога, який виступає не лише носієм знань, а й лідером освітнього середовища, наставником, фасилітатором навчання та представником цінностей демократичного суспільства.

Імідж педагога впливає на рівень довіри з боку учнів, батьків, колег і громади, визначає ефективність педагогічної взаємодії, професійний авторитет та конкурентоспроможність учителя на сучасному ринку освітніх послуг. У контексті реформування освіти, впровадження Концепції Нової української школи, професійного стандарту вчителя та інклюзивної освіти питання формування іміджу педагога набуває особливої актуальності.

Разом із тим, попри наявність наукових досліджень у галузі педагогіки, психології та іміджології, проблема цілісного, системного формування іміджу педагога сучасності потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного обґрунтування, що й зумовлює вибір теми магістерської роботи.

Ступінь наукової розробленості проблеми.

Проблеми професійної діяльності та педагогічної майстерності вчителя висвітлено у працях І. Зязюна, С. Гончаренка, В. Сухомлинського, О. Савченко, С. Сисоєвої. Психологічні аспекти професійного розвитку та особистісного іміджу досліджували С. Максименко, А. Маркова, Л. Орбан-Лембрик. Питання іміджу та самопрезентації розкрито у працях з іміджології та соціальної психології. Водночас комплексний підхід до формування іміджу педагога в умовах сучасного освітнього середовища залишається недостатньо систематизованим.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі процесу формування іміджу педагога сучасності, а також у визначенні ефективних технологій його створення та підтримки в освітньому середовищі.

Завдання дослідження:

- проаналізувати сутність, структуру та функції педагогічного іміджу;
- охарактеризувати вплив соціокультурних змін на трансформацію ролі педагога;
- розкрити імідж педагога як педагогічну та психологічну категорію;
- визначити складові та чинники формування іміджу педагога сучасності;
- проаналізувати технології створення позитивного іміджу вчителя;
- обґрунтувати роль освітнього середовища у підтримці професійного іміджу;
- розробити практичні рекомендації щодо формування та збереження іміджу педагога.

Об'єкт дослідження: професійна діяльність педагога в сучасному освітньому середовищі.

Предмет дослідження – процес формування іміджу педагога сучасності в контексті інноваційних та інклюзивних технік та технологій .

Методи дослідження. У роботі використано теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукових джерел), емпіричні методи (спостереження, анкетування, самоаналіз), а також методи педагогічного моделювання та системного підходу.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про імідж педагога та можливості використання результатів

дослідження в системі підвищення кваліфікації вчителів, педагогічній практиці й професійному самовдосконаленні.

Апробація дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації дослідження обговорювалися під час попереднього захисту кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри; участь у XXV Міжнародній науково-практичній конференції «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики» 25-27 листопада 2025 року (доповідь з публікацією тез «ІМІДЖ ПЕДАГОГА СУЧАСНОСТІ», Університет» Україна», м. Київ.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ

«ІМІДЖ ПЕДАГОГА»

1.1. Сутність, структура та функції педагогічного іміджу

У сучасному науковому дискурсі поняття «імідж» розглядається як складне багатовимірне соціально-психологічне утворення, що відображає узагальнений образ особистості або професійної діяльності людини, сформований у процесі соціальної взаємодії. Імідж не є випадковим або суто зовнішнім явищем, оскільки він формується на основі поєднання особистісних характеристик індивіда, особливостей його професійної поведінки, комунікативних стратегій та соціального контексту, у якому він функціонує. Саме тому імідж доцільно розглядати як результат цілеспрямованої або неусвідомленої самопрезентації, що закріплюється у свідомості інших людей у вигляді стійких уявлень і оцінок.

У фаховій літературі є значна кількість трактувань поняття «імідж». Сучасні психологічні довідники тлумачать «імідж» як «...створений у масовій свідомості, емоційно забарвлений стереотипний образ конкретного об'єкта». В такому образі поєднані просторова організація, реальна структура і часова динаміка відображуваного явища. За формою він може бути чуттєвим, раціональним. Формування образу може бути активним, включати процедуру аналізу та синтезу. Такі характеристики застосовують до «іміджу». За дослідженнями О. Перелигіної, варто трактувати імідж як різновид образу, причому саме такий, праобразом якого виступає не будь-яке явище, а суб'єкт. Суб'єктом же може виступати організація, трудовий колектив [5].

Л.Е. Орбан-Лембрик вважає, що імідж (від англ. image – образ) – це враження, яке організація та її працівники справляють на людей і яке

фіксується в їхній свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень (думках, судженнях про них) [11].

У працях з іміджології Н. Барни [5, с. 6], що «імідж» визначається як «...відображення об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках ...».

В наукових доробках О.В. Согачової, імідж розглядається як «...навмисне спроектований в інтересах підприємства, що ґрунтується на особливостях діяльності, внутрішніх закономірностях, властивостях, перевагах, якостях і характеристиках образу, який входить у свідомість (підсвідомість) цільової аудиторії, відповідає її очікуванням і вирізняє компанію від аналогічних» [18, с. 87]. В. Сизоненко зазначає, що імідж – це «...позитивний образ будь-якої фірми, що формує стабільну конкурентну перевагу через створення загального образу, репутації, думки громадськості, споживачів і партнерів про престиж підприємства, його товари та послуги, післяпродажний сервіс». [11, с. 42]. Варто відзначити, що І.Томілова досліджує значущість іміджу для діяльності організації, нею зроблено висновок, що корпоративний імідж – це «...образ організації в уявленні суспільних груп» [11, с. 29].

Пшенишнюк І.О. трактував імідж як «...загальне враження про ту чи іншу людину, організацію чи компанію та він завжди є соціально зумовлений і впливає на суспільну думку і взагалі результати всієї ділової активності». [10, с. 19-21.]

Позитивний корпоративний імідж дає змогу підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку, притягує клієнтів та партнерів, потенційних співробітників, а також полегшує доступ організації до ресурсів (фінансових, інформаційних, людських, матеріальних).

Булгакова О.В. під іміджем розуміє «...сукупність особливостей, які характеризують конкретне підприємство або ідентифікують його». Дані особливості відображаються у символах та формах інформації які створюються компанією і цілеспрямовано передаються аудиторії в процесі

комунікацій, фіксуються та сприймаються, розпізнаються і оцінюються суб'єктом, що належить до певної цільової аудиторії і посідає певне місце у свідомості і системі цінностей.

Лозовський О.М. вважає імідж однією з найважливіших складових конкурентоспроможності підприємства і є базовою передумовою його успішної діяльності. [7, с. 101].

На думку М.Л. Разу, імідж організації - це зумисно спроектовані дії в цілях організації, які ґрунтуються на особливостях самої діяльності, властивостях, внутрішніх закономірностях, якостях, що відрізняють від інших і формують образ в очах цільової аудиторії, занурюються в свідомість споживача і відповідають потребам та очікуванням, виступаючи саме тією відмінною від інших рисою [5].

Отже, провівши аналіз різних інтерпретації поняття «імідж», варто зазначити, що, імідж є складним багатовимірним феноменом. Оскільки, серед усіх різновидів діяльності, пов'язаних з працею, провідною є все ж таки, професійна діяльність, досить значна кількість публікацій, присвячена проблемі формування іміджу людини саме у сфері трудової діяльності.

Імідж складається умовно з п'яти складових які утворюють так звану зірку іміджу :

1)Прагматичність - означає, що існування іміджу спричинене вигодою існування для когось;

2)Життєздатність - значить короткостроковий чи довгостроковий термін існування іміджу у середовищі;

3)Узагальненість - означає, що імідж, викликає довіру, задовільняє потреби аудиторії на яку зосереджені;

4)Довірливість залежить від довіри і правдивості, яке виникає у цільової аудиторії при його сприйнятті;

5)Виразність проявляється у художньо-психологічних особливостях іміджу, які привертають увагу і викликають його яскраве емоційне сприйняття [7, с. 34].

Імідж товару – це уявлення споживачів про характеристики якими володіє товар, а саме основна вигода від нього та додаткові атрибути такі як дизайн, назва, упаковка тощо.

Імідж споживача – це характеристики щодо віку, статі, матеріального стану, психологічні характеристики. Важливо зрозуміти, яка саме категорія населення споживає даний товар або користується послугою.

Імідж роботодавця передбачає залучення і утримання професійних кадрів, рівень оплати праці, турбота про персонал, якість соціального пакета, система управління персоналом. Багато компаній стикались з проблемами репутацій, лише згодом зрозумівши їх соціальну значущість.

Імідж керівника є невід’ємною частиною корпоративного іміджу, оскільки саме керівник контролює всі процеси і є уособленням організації. Він формується відповідно до соціальних потреб і очікувань середовища і є чинником неформального управлінського впливу на групу, сприяє формуванню організаційної та корпоративної культури, покращує соціальнопсихологічний клімат та дисципліну в колективі.

Соціальна відповідальність підприємства – відображає не тільки інформацію про виробничу та науково-технічну його діяльність, але також про характер його екологічної відповідальності, яка полягає у рівні забруднення довкілля, мінімізації і утилізації відходів, раціональному використанні землі, роль організації в економічному, соціальному й культурному житті суспільства, підтримка національних соціальних проектів, дотримання прав людини. Соціальний імідж сприяє збільшенню продажів.

Візуальний імідж організації – це поверхнева оцінка організації, а саме символіка, логотип, зовнішній вигляд приміщення, кольори які використовує підприємство. Вміло підібрані кольори є частковою час запорукою успіху!

Бізнес-імідж організації – це те на скільки організація оцінюється як суб'єкт ділової активності, а саме репутація організації, обсяги випуску та продажу товару, цінова політика тощо. Передбачає ділові стабільні партнерські відносини.

Імідж персоналу – це узагальнений образ всіх працівників, що розкриває їх: компетентність – мобільність, організованість, кваліфікованість, проінформованість, комунікабельність, вимову; соціальнодемографічні, фізичні дані – вік, стать, рівень освіти, наявність чи відсутність фізичних недуг; візуальний імідж – діловий стиль одягу, зачіска, обмежене використання прикрас та косметики.

Основними засобами формування корпоративного іміджу є фірмовий стиль, рекламні інструменти, зв'язки з громадськістю, візуальні та словесні засоби. Образ підприємства може формуватися не тільки завдяки цілеспрямованій роботі, а й спонтанно. Відповідно, образ може позитивно і негативно впливати на діяльність компанії, тому час від часу потрібно оцінювати зображення і виправляти його. Формування проявляється в різних соціальних групах (клієнти, партнери та громадськість) у результаті безпосереднього контакту з предметом відповідно до цілей зображення різними методами або засобами (медіа, соціальні групи, власні зусилля тощо) у складних відносинах і поєднанні зовнішніх і внутрішніх характеристик компанії. Визначити орієнтацію образу для цільових груп та соціальну значимість для одержувачів образу суб'єкта та дії можна за допомогою конкретного соціально-психологічного керівництва поведінки з метою просування, реклами тощо.

Зараз в спеціальній літературі можна зустріти велику кількість визначень іміджу. Перерахуємо деякі з них, які зустрічаються найчастіше.

Деякі автори говорять про іміджі у множині. Наприклад, І.А. Федоров визначає іміджі як «систему соціального програмування духовного життя і поведінки суб'єктів (індивідів, груп) загальноцивілізованими ментальними стереотипами і символами групової поведінки, що використовується для мотивації успіху, еталоном бажаного враження, мімічними здібностями суб'єкта і ситуацією». Саме цим підкреслюючи мінливість, гнучкість, ситуативність іміджу.

Також у науковців викликає зацікавленість знакова, інформаційно-символічна природа іміджу. Так, В.М. Маркін пише: «Імідж – це не маска, не прикрашування свого професіонального образу. В реальному житті, звичайно, існує й це. Але даний аспект в технології іміджу, на мій погляд, не головне. Головне тут – можливість передати інформацію про себе, про свої істинні переконання, ідеали, плани, діяння». «Враховуючи знакову природу іміджу, його можна розглядати, – говорить О.Б. Перелигіна, – як адресоване аудиторії повідомлення про те, що клієнт володіє певними властивостями. Для того щоб аудиторія змогла сприйняти таке повідомлення, воно повинне бути написане на зрозумілій мові, а отже, використовувати знайомі їй символи (знаки) в їх звичайних значеннях» .

А.П.Федоркіна та Р.Ф. Ромашкіна характеризують імідж як «соціально-психологічне явище, яке відображає вплив на нього не тільки свідомого, але й бізсвідомого компонентів психіки різних соціальних груп, мотивації їх поведінки, а також формування образів, які викликані сьогодні народними масами» .

Нерідко можна зустріти ствердження, що імідж – це стиль і форма поведінки людини, причому переважно зовнішня сторона поведінки людини в

суспільстві. Іноді іміджем називають «набір значень і вражень, завдяки яким люди описують об'єкт, запам'ятовують його і починають відноситися до нього певним чином, іншими словами, завдяки яким об'єкт стає відомим» [40,18]. При цьому, як правило, уточнюється, що об'єктом іміджу найчастіше являються людина, група людей чи організація і значно рідше – неживі предмети (товари, послуги, продукти), по відношенню до яких частіше вживається поняття «образ».

Серед визначень поняття «імідж» підкреслюється особливість, що імідж включає не тільки природні властивості особистості, але й спеціально розроблені, створені, сформовані. В інших визначеннях робиться акцент на тому, що імідж багато в чому визначається об'єктивними характеристиками об'єкта, зокрема імідж людини визначається його психологічним типом і особистістю, їх відповідністю запитам часу і суспільства. І те й інше, безумовно вірно.

Нерідко імідж розглядають у загальному контексті з репутацією, зокрема, у розробках так званого репутаційного менеджменту однак це не дає підстав для ототожнення іміджу та репутації. Зокрема, А.Ю. Кошмаров характеризує імідж як експресивну, виразну сторону образу, між тим як репутація означає «спільне думка про достоїнства чи недоліки когось чи чогось», «придбану кимось чи чимось суспільну оцінку, спільна думка про достоїнства чи недоліки когось чи чогось»[56]. Іншими словами, репутація, як і думка, припускає вербальну форму вираження чи хоча б можливість вербалізації, а крім того, включає в себе в якості істотного і обов'язкового параметру оцінку об'єкту. Репутація завжди є «хорошою» чи «поганою», причому, істотним є те, що ця характеристика включена в саму репутацію на відміну від іміджу, який також може бути оцінений, але не обов'язково включає в себе оцінку як обов'язковий елемент.

Також безпідставне змішування іміджу з авторитетом. Приводом для цього може слугувати те, що обидва поняття використовуються в контексті досліджень соціального впливу. Однак в рамках цих досліджень імідж і авторитет суворо відрізняються. Авторитет, інформаційний чи нормативний, виступає в якості безпосередньої основи соціального впливу в тому розумінні, що людина, яка володіє авторитетом, може нав'язувати свою волю іншим людям, наявність у неї авторитету слугує безпосередньою причиною виконання ними дій, які суперечать їхнім особистим інтересам, цілям, потребам і бажанням, що продемонстрували експерименти Стенлі Мілграма. В тлумачних словниках авторитет визначається як «загальновизнане значення, вплив», авторитетність – як «визнана суспільством обізнаність, компетентність кого-небудь в яких-небудь питаннях», авторитетний означає «заслужуючий безумовної довіри» [5,11,17].

1.2. Соціокультурні зміни та трансформація ролі педагога

Переважає кількість існуючих робіт присвячених іміджу представляє саме прагматичний аспект цього явища. В основному це практичні посібники для іміджмейкерів з побудови іміджу для тих чи інших визначених цілей.

Суспільство приділяє велике значення іміджу, тому що з самих давніх часів люди намагалися створити собі гарну та авторитетну репутацію. На сьогоднішній день репутація грає велику роль, більшість людей здатна багато на що, щоб заробити гарну репутацію. Важливість іміджу – це не стереотип, в наш час дійсно люди звертають увагу на те, що про тебе скажуть, як ти виглядаєш та скільки в тебе грошей.

Імідж виконує важливу соціальну функцію, оскільки слугує своєрідним механізмом спрощення соціального сприйняття. Завдяки іміджу суб'єкти взаємодії отримують можливість швидко орієнтуватися в соціальному просторі, прогнозувати поведінку іншої людини та визначати рівень довіри до неї. У цьому сенсі імідж виступає не лише індивідуальною характеристикою

особистості, а й соціальним феноменом, що відображає очікування, цінності та норми певної професійної або соціальної групи.

Особливого значення імідж набуває у професіях соціономічного типу, до яких належить педагогічна діяльність. Професія вчителя характеризується високим рівнем публічності, соціальної відповідальності та постійної міжособистісної взаємодії. Учитель перебуває в центрі уваги учнів, батьків, колег, адміністрації закладу освіти та місцевої громади, а тому кожен аспект його професійної й особистісної поведінки стає елементом загального професійного образу. Саме через це педагогічний імідж відіграє важливу роль у формуванні професійного авторитету та ефективності педагогічного впливу.

Педагогічний імідж доцільно визначати як інтегративний, цілісний образ педагога, що формується на основі його професійної компетентності, особистісних якостей, стилю педагогічної взаємодії, поведінкових проявів, зовнішнього вигляду та системи ціннісних орієнтацій. Він не є статичною характеристикою, а має динамічний характер і може змінюватися залежно від професійного досвіду, умов діяльності, соціального середовища та рівня саморефлексії вчителя. У цьому контексті імідж виступає показником професійного розвитку педагога та його здатності адаптуватися до змін у системі освіти.

Структура педагогічного іміджу є складною та багатокомпонентною. Однією з ключових складових є професійно-діяльнісний компонент, який відображає рівень фахової підготовки педагога, його педагогічну майстерність, методичну грамотність, здатність до інноваційної діяльності та ефективної організації освітнього процесу. Саме цей компонент часто визначає первинну оцінку професійної спроможності вчителя з боку учнів і батьків.

Не менш важливим є особистісний компонент педагогічного іміджу, який охоплює моральні якості педагога, його відповідальність, справедливість,

толерантність, емпатійність, емоційну врівноваженість та здатність до саморозвитку. Цей компонент визначає гуманістичну спрямованість педагогічної діяльності та рівень емоційного контакту з учнями, що має безпосередній вплив на психологічний клімат у класі.

Комунікативний компонент педагогічного іміджу характеризує культуру мовлення, стиль педагогічної взаємодії, уміння слухати, вести діалог, переконувати та конструктивно вирішувати конфліктні ситуації. Уміння ефективно комунікувати є необхідною умовою формування довіри між учителем і учнями, а також налагодження партнерських відносин із батьками та колегами.

Візуально-поведінковий компонент включає зовнішній вигляд педагога, його манеру поведінки, жести, міміку, поставу та інтонаційні особливості мовлення. Саме ці елементи формують перше враження про вчителя та можуть як підсилювати, так і послаблювати його професійний образ. У педагогічній діяльності зовнішній вигляд і поведінка мають відповідати професійній ролі та соціальним очікуванням.

Ціннісно-смысловий компонент педагогічного іміджу відображає систему педагогічних переконань, професійну етику, життєву позицію та гуманістичну спрямованість діяльності вчителя. Він забезпечує внутрішню цілісність іміджу та його відповідність соціальним і професійним нормам.

Функції педагогічного іміджу є різноманітними. Комунікативна функція забезпечує ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу; мотиваційна сприяє підвищенню навчальної активності учнів; регулятивна впливає на поведінку та дисципліну; адаптаційна допомагає педагогу ефективно діяти в умовах освітніх змін; репутаційна формує соціальне визнання та професійний авторитет.

Сучасне суспільство перебуває в умовах глибоких соціокультурних трансформацій, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, зокрема й систему освіти. Процеси глобалізації, цифровізації, інформатизації та розвитку медіапростору змінюють характер соціальних відносин, способи комунікації та вимоги до професійної діяльності фахівців освітньої сфери. У цих умовах відбувається суттєва трансформація ролі педагога та відповідно змінюються вимоги до його професійного іміджу.

Традиційна модель учителя як єдиного джерела знань поступово втрачає актуальність. Сучасний учень має доступ до великого обсягу інформації, що зумовлює зміну функцій учителя. Натомість педагог дедалі більше виконує роль фасилітатора, наставника, тьютора та партнера у навчанні, який допомагає учневі орієнтуватися в інформаційному просторі, формувати критичне мислення та навички самонавчання.

Зміна професійної ролі педагога зумовлює необхідність формування нового професійного іміджу, що має відображати відкритість до інновацій, гнучкість мислення, готовність до безперервного професійного розвитку та здатність до міждисциплінарної взаємодії. У цьому контексті імідж педагога стає показником його відповідності сучасним освітнім викликам.

У сучасних соціокультурних умовах педагог виконує не лише освітню, а й виховну, соціалізаційну та культуротворчу функції. Учитель сприяє формуванню в учнів ціннісних орієнтацій, соціальної відповідальності, громадянської активності та толерантності. Це зумовлює необхідність формування іміджу педагога як морального авторитета та носія загальнолюдських цінностей.

1.3. Імідж як педагогічна категорія та психологічний феномен

З позицій педагогіки імідж розглядається як результат професійної діяльності та педагогічної взаємодії, що безпосередньо впливає на ефективність навчально-виховного процесу. Позитивний імідж створює сприятливі умови для реалізації педагогічного впливу, формування довіри та підтримки з боку учнів і батьків.

У психологічному вимірі імідж є механізмом соціального сприйняття, який ґрунтується на когнітивних уявленнях, емоційних реакціях і поведінкових установках. Психологічний імідж педагога формується в результаті узгодженості між його внутрішніми переконаннями та зовнішніми проявами, що забезпечує автентичність професійного образу.

Невідповідність між декларованими цінностями та реальною поведінкою педагога може призвести до виникнення когнітивного дисонансу у сприйнятті з боку учнів і, як наслідок, до втрати довіри та зниження професійного авторитету.

У науковій літературі представлено різні підходи до класифікації педагогічного іміджу, що зумовлено складністю та багатовимірністю цього феномена. За характером професійної поведінки виокремлюють авторитарний, демократичний та ліберальний типи педагогічного іміджу, кожен із яких має свої особливості та впливає на характер педагогічної взаємодії.

За способом формування педагогічний імідж може бути стихійним або цілеспрямованим. Стихійний імідж формується без усвідомленої стратегії, тоді як цілеспрямований є результатом системної, рефлексивної роботи педагога над власним професійним образом.

Також доцільно розрізняти внутрішній, зовнішній, реальний та ідеальний імідж педагога. Аналіз цих типів дозволяє глибше зрозуміти механізми

формування професійного образу та визначити напрями його свідомого вдосконалення.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи здійснено ґрунтовний і системний теоретико-методологічний аналіз проблеми формування іміджу педагога, що дозволило розкрити багатовимірний характер цього явища та визначити його місце в сучасному педагогічному дискурсі. У процесі дослідження встановлено, що імідж педагога є складним інтегративним утворенням, яке поєднує в собі професійні, особистісні, соціальні та психологічні характеристики вчителя і формується в контексті його постійної взаємодії з учнями, батьками, колегами та суспільством загалом.

Уточнено сутність поняття «імідж педагога», який розглядається не лише як зовнішній образ або результат самопрезентації, а як цілісне соціально-психологічне явище, що відображає рівень професійної компетентності, педагогічної майстерності, морально-етичних якостей, ціннісних орієнтацій і професійної позиції вчителя. Обґрунтовано, що педагогічний імідж є динамічним утворенням, яке змінюється під впливом професійного досвіду, умов освітнього середовища, соціальних очікувань і рівня саморефлексії педагога.

У ході аналізу розкрито структуру педагогічного іміджу та визначено його основні компоненти: професійно-діяльнісний, особистісний, комунікативний, візуально-поведінковий і ціннісно-смысловий. Доведено, що саме узгодженість і взаємозв'язок зазначених складових забезпечують цілісність професійного образу педагога та його позитивне сприйняття суб'єктами освітнього процесу. Порушення балансу між окремими компонентами іміджу може призвести до зниження професійного авторитету, втрати довіри та ефективності педагогічної діяльності.

Визначено та охарактеризовано основні функції педагогічного іміджу, серед яких комунікативна, мотиваційна, регулятивна, адаптаційна та репутаційна. Обґрунтовано, що імідж виконує важливу роль у налагодженні ефективної педагогічної взаємодії, формуванні позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі, підвищенні навчальної мотивації учнів і соціального статусу педагога. Показано, що позитивний імідж є не лише наслідком професійної діяльності вчителя, а й чинником, який безпосередньо впливає на її результативність.

Особливу увагу в розділі приділено аналізу соціокультурних змін, що відбуваються в сучасному суспільстві, та їх впливу на трансформацію ролі педагога. Доведено, що процеси глобалізації, цифровізації, інформатизації та демократизації освіти суттєво змінюють традиційні уявлення про професійну діяльність учителя. Сучасний педагог постає не лише транслятором знань, а фасилітатором навчального процесу, наставником, тьютором і партнером у навчанні, що зумовлює нові вимоги до його професійного іміджу.

Встановлено, що в умовах зростання публічності освітнього простору імідж педагога набуває особливої соціальної значущості, оскільки він формується не лише в межах навчального закладу, а й у ширшому інформаційному та медійному середовищі. Це потребує від учителя високого рівня професійної відповідальності, цифрової культури, готовності до безперервного професійного розвитку та адаптації до змін.

Розкрито імідж педагога як педагогічну категорію та психологічний феномен, що формується на основі механізмів соціального сприйняття, емоційної оцінки та міжособистісної взаємодії. Обґрунтовано, що психологічна складова іміджу пов'язана з такими характеристиками, як довіра, привабливість, компетентність і харизматичність педагога. Доведено, що узгодженість внутрішніх переконань учителя та зовнішніх проявів його

професійної поведінки є визначальним чинником стабільності позитивного іміджу та професійного авторитету.

Проаналізовано основні підходи до класифікації типів педагогічного іміджу за різними критеріями, зокрема за стилем професійної поведінки, способом формування та характером сприйняття. Виокремлення внутрішнього, зовнішнього, реального та ідеального іміджу дозволило систематизувати наукові уявлення про механізми формування професійного образу вчителя та визначити потенційні напрями його цілеспрямованого вдосконалення.

Узагальнюючи результати першого розділу, можна стверджувати, що імідж педагога є важливим чинником ефективності освітнього процесу, соціального визнання професії вчителя та особистісно-професійної самореалізації педагога. Отримані теоретичні узагальнення та висновки створюють науково-методологічне підґрунтя для подальшого дослідження складових, факторів і практичних технологій формування позитивного іміджу педагога сучасності, що буде послідовно реалізовано в наступних розділах магістерської роботи.

РОЗДІЛ 2

СКЛАДОВІ ТА ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА СУЧАСНОСТІ

2.1. Професійна компетентність і педагогічна майстерність

Професійна компетентність є базовою, системоутворювальною складовою іміджу педагога сучасності, оскільки саме вона визначає якість освітнього процесу, результативність навчально-виховної діяльності та рівень довіри до вчителя з боку учнів, батьків і професійної спільноти. В умовах модернізації освіти професійна компетентність педагога перестає бути суто фаховою характеристикою й набуває значення соціального показника ефективності педагогічної праці.

Професійна компетентність охоплює систему знань, умінь, навичок, ціннісних установок і досвіду, що забезпечують здатність педагога ефективно виконувати професійні функції. Сучасний учитель має володіти не лише предметною підготовкою, а й методичною, психолого-педагогічною, комунікативною, інклюзивною та цифровою компетентностями. Така багатовимірність професійної компетентності зумовлена ускладненням освітніх завдань і розширенням соціальної ролі педагога.

Педагогічна майстерність є вищим рівнем реалізації професійної компетентності та проявляється у здатності творчо застосовувати педагогічні знання, гнучко добирати методи й форми навчання, враховувати індивідуальні освітні потреби учнів, створювати психологічно безпечне й мотивувальне освітнє середовище. Учитель, який володіє педагогічною майстерністю, сприймається як професіонал, що безпосередньо впливає на формування його позитивного іміджу.

Важливим чинником розвитку педагогічної майстерності є рефлексивна діяльність педагога. Здатність аналізувати власний досвід, оцінювати

результати педагогічних дій і коригувати професійну поведінку сприяє зростанню професійної зрілості та підтримці стабільного позитивного іміджу. Безперервна освіта, участь у професійних спільнотах, педагогічних майстернях і тренінгах є необхідною умовою професійного зростання вчителя.

Отже, професійна компетентність і педагогічна майстерність формують фундамент позитивного іміджу педагога сучасності та визначають його професійну репутацію в освітньому середовищі.

2.2. Особистісно-моральні якості та професійна етика

Особистісно-моральні якості педагога відіграють провідну роль у формуванні його іміджу, оскільки педагогічна діяльність має виразний гуманістичний і ціннісний характер. Особистість учителя є не лише носієм знань, а й джерелом морального впливу, прикладом соціальної поведінки та культури міжособистісної взаємодії.

До ключових особистісно-моральних якостей педагога належать відповідальність, чесність, справедливість, толерантність, емпатійність, стриманість, самоповага та повага до інших. Саме ці якості формують моральний авторитет учителя та сприяють виникненню довіри у взаєминах з учнями. Позитивний імідж педагога значною мірою ґрунтується на сприйнятті його як етичної та послідовної особистості.

Професійна етика педагога охоплює систему норм і принципів, що регулюють його професійну поведінку. Вона передбачає дотримання педагогічного такту, повагу до гідності кожної дитини, конфіденційність, відповідальне ставлення до професійних обов'язків і недопущення дискримінаційних практик. Етична поведінка вчителя є важливим чинником формування позитивного соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі.

Невідповідність між декларованими моральними цінностями та реальною поведінкою педагога негативно впливає на його імідж, призводить до втрати довіри та може спричинити професійну дезадаптацію. Саме тому формування особистісно-моральних якостей і дотримання професійної етики мають бути невід'ємною складовою професійного розвитку педагога.

2.3. Комунікативна культура, цифровий, медіа- та публічний імідж педагога

Комунікативна культура є однією з центральних складових іміджу педагога, оскільки педагогічна діяльність за своєю суттю є комунікативною. Якість педагогічного спілкування визначає ефективність освітнього процесу, характер взаємин між учасниками навчання та психологічний клімат у колективі.

Високий рівень мовленнєвої культури, чіткість і доступність викладу навчального матеріалу, уміння вести діалог і слухати співрозмовника сприяють формуванню позитивного професійного образу педагога. Комунікативна компетентність дозволяє вчителю не лише передавати знання, а й мотивувати учнів, формувати в них упевненість і позитивне ставлення до навчання.

Стиль педагогічної взаємодії визначає характер відносин у системі «учитель – учень». Демократичний стиль, що поєднує вимогливість із повагою до особистості дитини, створює умови для розвитку ініціативності, відповідальності та самостійності учнів. Такий стиль є найбільш сприятливим для формування позитивного іміджу педагога.

Ефективна комунікація з батьками та колегами також відіграє важливу роль у формуванні професійного іміджу вчителя. Відкритість, готовність до співпраці та вміння конструктивно вирішувати конфлікти сприяють зміцненню соціального авторитету педагога.

Зовнішній вигляд педагога є важливим елементом формування першого враження та складовою його професійного іміджу. Охайність, стриманість, відповідність стилю одягу професійній ролі та соціальним нормам формують позитивне сприйняття вчителя та підвищують рівень довіри до нього.

Поведінка й невербальна комунікація — жести, міміка, постава, інтонація — відіграють значну роль у педагогічному спілкуванні. Узгодженість вербальних і невербальних сигналів підсилює переконливість учителя та сприяє формуванню позитивного емоційного фону взаємодії.

Невміння контролювати невербальні прояви або недотримання норм професійної поведінки може негативно вплинути на імідж педагога навіть за високого рівня його професійної компетентності. Саме тому культура поведінки є важливою складовою професійного образу вчителя.

У сучасних умовах цифровізації освіти цифровий і медіа-імідж педагога набуває особливої ваги. Активність учителя в інформаційному просторі, використання онлайн-платформ, участь у вебінарах, професійних спільнотах і соціальних мережах формують його публічний образ за межами класної кімнати.

Цифровий імідж педагога має відповідати нормам професійної етики, демонструвати педагогічну культуру, відповідальність і повагу до аудиторії. Публічна активність учителя може суттєво посилювати його професійний авторитет, однак необережна поведінка в медіапросторі здатна завдати шкоди професійній репутації.

Таким чином, цифрова культура є невід’ємною складовою сучасного педагогічного іміджу та важливим показником професійної відповідальності педагога.

Формування іміджу педагога залежить не лише від особистісних зусиль учителя, а й від інституційних і соціальних чинників. Освітня політика держави, престиж педагогічної професії, умови праці, система підтримки з боку адміністрації закладу освіти істотно впливають на професійний образ учителя.

Соціальне середовище, громадська думка, медіа та батьківська спільнота формують суспільне уявлення про роль і статус педагога. Позитивний імідж закладу освіти сприяє зміцненню індивідуального іміджу вчителя та підвищенню його професійного авторитету.

Ефективна взаємодія між педагогом, адміністрацією та громадою створює сприятливі умови для формування сталого позитивного професійного іміджу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи здійснено всебічний і ґрунтовний аналіз складових та факторів формування іміджу педагога сучасності, що дозволило розкрити багатовимірний характер цього процесу та визначити його ключові детермінанти. У результаті дослідження встановлено, що формування професійного іміджу педагога є складним, динамічним і багаторівневим процесом, який залежить від поєднання індивідуальних, професійних, соціальних та інституційних чинників.

Обґрунтовано визначальну роль професійної компетентності та педагогічної майстерності як базових складових позитивного іміджу вчителя. Доведено, що високий рівень фахової підготовки, методичної грамотності, здатність до інноваційної діяльності та постійного професійного розвитку безпосередньо впливають на ефективність освітнього процесу й рівень довіри до педагога з боку учнів, батьків і колег. Педагогічна майстерність

розглядається як інтегративна характеристика, що поєднує знання, уміння, навички та творчий підхід до організації навчально-виховної діяльності.

Визначено важливе значення особистісно-моральних якостей педагога у формуванні його професійного образу. У ході аналізу встановлено, що відповідальність, чесність, справедливість, толерантність, емпатійність і гуманістична спрямованість діяльності є основою формування довіри та морального авторитету вчителя. Наголошено, що узгодженість професійних цінностей і реальної поведінки педагога є необхідною умовою стабільності позитивного іміджу та запобігання професійній деформації.

Особливу увагу приділено аналізу комунікативної культури та стилю взаємодії педагога з учасниками освітнього процесу. Обґрунтовано, що високий рівень мовленнєвої культури, здатність до діалогічного спілкування, активного слухання та емпатійної взаємодії сприяють формуванню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі. Демократичний стиль педагогічної взаємодії визначено як найбільш сприятливий для формування позитивного іміджу та розвитку особистості учня.

Проаналізовано значення зовнішнього вигляду, поведінки та невербальної комунікації як важливих складових професійного іміджу педагога. Доведено, що охайність, доречність стилю одягу, узгодженість вербальних і невербальних проявів підсилюють переконливість педагогічного впливу та формують позитивне перше враження. Наголошено, що навіть за високого рівня професійної компетентності недотримання норм професійної поведінки може негативно впливати на сприйняття педагога.

Окрему увагу в розділі приділено аналізу цифрового, медіа- та публічного іміджу педагога. Встановлено, що в умовах цифровізації освіти професійна активність учителя в онлайн-просторі, використання інформаційно-комунікаційних технологій і дотримання норм цифрової етики стають

важливими чинниками формування сучасного професійного образу. Доведено, що цифрова культура педагога безпосередньо впливає на його репутацію та соціальне сприйняття.

Проаналізовано інституційні та соціальні чинники формування іміджу педагога, зокрема освітню політику держави, умови праці, престиж педагогічної професії, підтримку з боку адміністрації закладу освіти та громадську думку. Обґрунтовано, що позитивний імідж освітнього закладу та сприятливе соціальне середовище підсилюють індивідуальний професійний образ учителя та сприяють його професійній самореалізації.

Узагальнюючи результати другого розділу, можна зробити висновок, що імідж педагога сучасності формується в результаті складної взаємодії особистісних, професійних, соціальних і інституційних чинників. Отримані теоретичні узагальнення створюють міцне наукове підґрунтя для подальшого аналізу технологій створення позитивного іміджу педагога, що буде послідовно реалізовано в наступному розділі магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

3.1. Роль закладу освіти у підтримці професійного образу

❖ *Самопрезентація та професійний бренд учителя*

Самопрезентація є однією з ключових технологій формування позитивного іміджу педагога сучасності, оскільки саме через неї вчитель цілеспрямовано формує уявлення про себе в професійному, соціальному та освітньому середовищі. У педагогічній діяльності самопрезентація не зводиться виключно до зовнішніх проявів або демонстрації професійних досягнень, а передбачає усвідомлену систему дій, спрямованих на створення цілісного та автентичного професійного образу.

Самопрезентація педагога реалізується через стиль спілкування, манеру поведінки, педагогічну позицію, ставлення до учнів і колег, а також через публічні виступи, участь у професійних заходах та використання цифрових платформ. Успішна самопрезентація ґрунтується на адекватній самооцінці, рефлексії власної діяльності та здатності презентувати власні професійні якості відповідно до соціальних очікувань і професійних стандартів.

У сучасних умовах особливого значення набуває поняття професійного бренду вчителя. Професійний бренд педагога можна визначити як стійкий позитивний образ, що асоціюється з високою якістю педагогічної діяльності, інноваційністю, відповідальністю та особистісною привабливістю. Формування професійного бренду є тривалим процесом, який передбачає систематичну професійну активність, відкритість до нових ідей та готовність до саморозвитку.

Важливими інструментами формування професійного бренду є участь у фахових конкурсах і конференціях, публікація методичних матеріалів, науково-педагогічна діяльність, ведення освітніх блогів і сторінок у соціальних мережах, а також активна участь у професійних спільнотах. Така діяльність не лише сприяє популяризації педагогічного досвіду, а й підвищує професійний статус учителя в освітньому середовищі.

Цілеспрямована самопрезентація та формування професійного бренду сприяють підвищенню професійної самооцінки педагога, зміцненню його авторитету серед учнів, батьків і колег, а також створюють умови для кар'єрного зростання та професійної самореалізації.

❖ *Педагогічний такт, харизма і довіра як основа авторитету*

Педагогічний такт є важливою складовою професійної культури вчителя та однією з основ формування його позитивного іміджу. Він проявляється у здатності педагога коректно й доцільно обирати форми педагогічного впливу, враховувати індивідуальні особливості учнів, дотримуватися балансу між вимогливістю та підтримкою, а також уникати дій, що можуть принизити гідність дитини.

Педагогічний такт тісно пов'язаний із рівнем професійної зрілості вчителя, його емоційною культурою та здатністю до саморегуляції. Тактовна поведінка сприяє створенню психологічно безпечного освітнього середовища, у якому учні почуваються впевнено й мотивовано до навчання.

Важливою складовою авторитету педагога є харизма, яка полягає у здатності надихати, захоплювати та мотивувати учнів до активної пізнавальної діяльності. Харизма формується на основі внутрішньої впевненості, щирості, емоційної виразності, послідовності у професійній поведінці та особистісної цілісності педагога. Харизматичний учитель сприймається як лідер і наставник, здатний впливати не лише на навчальні результати, а й на особистісний розвиток учнів.

Довіра є результатом систематичної, етичної та відповідальної професійної діяльності педагога. Вона формується поступово на основі передбачуваності педагогічної поведінки, справедливості оцінювання, відкритості до діалогу та готовності брати відповідальність за власні дії. Довіра забезпечує стабільність позитивного іміджу педагога та є необхідною умовою ефективної взаємодії в освітньому середовищі.

❖ *Управління комунікацією з учнями, батьками та колегами*

Ефективне управління комунікацією є важливою технологією створення позитивного іміджу педагога, оскільки професійна діяльність учителя передбачає постійну взаємодію з різними суб'єктами освітнього процесу. Комунікація з учнями ґрунтується на принципах партнерства, взаємоповаги, підтримки та визнання особистісної цінності кожної дитини.

Використання діалогічних форм спілкування, активного слухання та зворотного зв'язку сприяє розвитку довірливих взаємин і створенню позитивного психологічного клімату в навчальному середовищі. Такий підхід підсилює педагогічний вплив і позитивно позначається на іміджі вчителя.

Взаємодія з батьками потребує особливої уваги, оскільки саме вона значною мірою впливає на соціальну оцінку діяльності педагога. Відкритість, регулярне інформування, готовність до співпраці та вміння конструктивно вирішувати конфліктні ситуації сприяють формуванню позитивного іміджу вчителя в батьківській спільноті.

Комунікація з колегами та адміністрацією закладу освіти передбачає дотримання професійної етики, командної взаємодії, взаємопідтримки та відповідальності. Позитивні професійні стосунки в педагогічному колективі зміцнюють загальний професійний образ педагога та сприяють його професійному розвитку.

❖ Використання інформаційно-комунікаційних технологій

Інформаційно-комунікаційні технології є ефективним інструментом формування позитивного іміджу педагога сучасності. Використання цифрових платформ, інтерактивних ресурсів, електронних щоденників, систем дистанційного навчання та онлайн-комунікації підвищує професійну мобільність і конкурентоспроможність учителя.

Педагог, який володіє сучасними ІКТ, сприймається як компетентний, інноваційний і відкритий до змін фахівець. Водночас використання цифрових технологій вимагає дотримання норм цифрової етики, захисту персональних даних та відповідального ставлення до онлайн-взаємодії.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології виступають не лише засобом організації навчання, а й важливою складовою професійного іміджу педагога.

❖ Профілактика професійного вигорання як умова збереження іміджу

Професійне вигорання є серйозною загрозою для позитивного іміджу педагога, оскільки воно призводить до емоційного виснаження, зниження мотивації, професійної ефективності та якості педагогічної взаємодії. У таких умовах навіть високий рівень професійної компетентності не гарантує збереження позитивного професійного образу.

Профілактика професійного вигорання є необхідною умовою збереження стабільного позитивного іміджу педагога. Вона передбачає розвиток навичок саморегуляції, тайм-менеджменту, психологічної стійкості, а також підтримку балансу між професійним і особистим життям. Важливу роль відіграє підтримка з боку адміністрації закладу освіти та професійної спільноти.

Здатність педагога зберігати емоційну рівновагу, професійну мотивацію та позитивне ставлення до власної діяльності сприяє формуванню довготривалого позитивного іміджу та професійного благополуччя.

❖ *Педагог як носій цінностей та культурний лідер*

У сучасному освітньому просторі педагог постає не лише як фахівець у певній галузі знань, а й як носій культурних, моральних і громадянських цінностей. Його професійний імідж значною мірою визначається здатністю транслювати ці цінності учням через власну поведінку, мовлення, стиль взаємодії та професійну позицію.

Педагог як культурний лідер впливає на формування світогляду молодого покоління, сприяє розвитку соціальної відповідальності, поваги до прав людини, толерантності та громадянської активності. Через особистий приклад учитель формує уявлення учнів про соціальні норми, етичні стандарти та культурні традиції суспільства.

Культурне лідерство педагога проявляється у здатності ініціювати та підтримувати культурно-освітні заходи, проєкти, волонтерські ініціативи, що виходять за межі формального навчального процесу. Така активність сприяє зміцненню його позитивного іміджу не лише в межах школи, а й у ширшому соціальному середовищі. Ціннісна позиція педагога має бути цілісною та послідовною. Невідповідність між декларованими цінностями та реальною поведінкою негативно впливає на довіру з боку учнів і знижує моральний авторитет учителя. Саме тому особистісна автентичність і внутрішня узгодженість є важливими складовими позитивного професійного іміджу.

Таким чином, педагог як носій цінностей і культурний лідер відіграє визначальну роль у формуванні гуманістичного та соціально відповідального освітнього середовища.

3.2. Імідж педагога в інклюзивному та мультикультурному середовищі: сучасні моделі взаємодії «учень — учитель — батьки — громада».

Сучасне освітнє середовище характеризується зростанням інклюзивності та мультикультурності, що суттєво впливає на вимоги до професійного іміджу педагога. Учитель має бути готовим до роботи з учнями з різними освітніми потребами, соціальним досвідом, культурними традиціями та мовними особливостями.

Позитивний імідж педагога в інклюзивному середовищі формується на основі толерантності, емпатії, педагогічної гнучкості та готовності до міждисциплінарної співпраці. Уміння створювати безпечне, підтримувальне й недискримінаційне освітнє середовище сприяє формуванню довіри з боку учнів і батьків.

Важливу роль відіграє співпраця педагога з асистентами вчителя, психологами, соціальними педагогами та батьками. Така командна взаємодія підсилює професійний імідж учителя як компетентного та відповідального фахівця, здатного ефективно діяти в складних освітніх умовах.

У мультикультурному середовищі ключовою складовою іміджу є міжкультурна компетентність педагога, що передбачає повагу до культурного різноманіття, готовність до діалогу та запобігання проявам дискримінації. Педагог, який демонструє відкритість і повагу до різних культур, формує позитивний соціальний образ і сприяє розвитку культури взаєморозуміння.

Формування іміджу педагога відбувається в системі багаторівневої взаємодії між учнем, учителем, батьками та громадою. Сучасні освітні моделі орієнтовані на партнерство, відкритість і співпрацю, що змінює традиційні уявлення про роль учителя.

Ефективна взаємодія з батьками сприяє підвищенню довіри до педагога та позитивному соціальному іміджу закладу освіти. Регулярний зворотний

зв'язок, прозорість у питаннях оцінювання та виховання, готовність до діалогу зміцнюють професійний авторитет учителя.

Взаємодія з громадою розширює соціальний контекст формування іміджу педагога. Участь у громадських ініціативах, освітніх проєктах, волонтерській діяльності та партнерських програмах сприяє формуванню позитивного публічного образу вчителя як активного та соціально відповідального громадянина. Таким чином, імідж педагога формується не лише в межах навчального процесу, а й у ширшому соціальному просторі, що вимагає від учителя високого рівня комунікативної культури, громадянської активності та соціальної відповідальності.

3.3 Практичні аспекти формування іміджу педагога

Програма професійного самовдосконалення педагога

Формування позитивного іміджу педагога сучасності є складним і тривалим процесом, який потребує цілеспрямованої, системної та усвідомленої роботи над власним професійним і особистісним розвитком. У цьому контексті особливої актуальності набуває розроблення та впровадження програми професійного самовдосконалення педагога, яка виступає практичним інструментом підвищення професійної компетентності, розвитку особистісних якостей і збереження професійної мотивації.

Програма професійного самовдосконалення передбачає індивідуалізований підхід і ґрунтується на принципах безперервності, рефлексивності, цілісності та відповідності сучасним вимогам освітнього середовища. Вона може бути реалізована як у межах інституційної системи підвищення кваліфікації, так і в процесі самостійної професійної діяльності педагога.

Структурно програма професійного самовдосконалення включає кілька взаємопов'язаних етапів. Діагностичний етап передбачає визначення рівня

сформованості професійних компетентностей, аналіз сильних і слабких сторін педагогічної діяльності, а також оцінювання власного професійного іміджу. На цьому етапі доцільно використовувати самооцінювання, анкетування, аналіз зворотного зв'язку від учнів, батьків і колег.

Цільовий етап спрямований на формулювання індивідуальних цілей професійного розвитку, визначення пріоритетних напрямів самовдосконалення та очікуваних результатів. Важливо, щоб поставлені цілі були реалістичними, конкретними та узгодженими з професійними стандартами й особистісними цінностями педагога.

Діяльнісний етап передбачає реалізацію запланованих заходів, спрямованих на підвищення фахової, методичної, цифрової та комунікативної компетентності, розвиток емоційного інтелекту, стресостійкості та лідерських якостей. До таких заходів належать участь у тренінгах, вебінарах, педагогічних майстернях, самоосвітня діяльність, упровадження інноваційних педагогічних технологій.

Рефлексивний етап полягає в аналізі досягнутих результатів, оцінюванні ефективності реалізованих заходів і корекції подальших дій. Регулярна рефлексія сприяє усвідомленому формуванню позитивного професійного іміджу та забезпечує безперервність процесу самовдосконалення.

Таким чином, програма професійного самовдосконалення є дієвим практичним механізмом формування стабільного позитивного іміджу педагога та підвищення його конкурентоспроможності в сучасному освітньому середовищі.

- Інструменти самоаналізу та рефлексії

Самоаналіз і рефлексія є ключовими практичними механізмами формування та підтримки позитивного іміджу педагога, оскільки вони забезпечують усвідомлення власної професійної діяльності, її

результативності та відповідності сучасним освітнім вимогам. Через рефлексивну діяльність педагог здатен критично оцінювати власний професійний стиль, коригувати поведінкові стратегії та вдосконалювати педагогічну майстерність.

До основних інструментів самоаналізу належать педагогічні щоденники, у яких фіксуються результати професійної діяльності, труднощі, успіхи та емоційні стани. Ведення такого щоденника сприяє розвитку рефлексивного мислення та формуванню цілісного професійного образу.

Важливим інструментом є портфоліо педагога, яке відображає професійні досягнення, результати навчальної діяльності, участь у проєктах, сертифікати та відгуки. Портфоліо не лише виконує функцію самопрезентації, а й сприяє підвищенню професійної самооцінки та усвідомленню власного професійного зростання.

Анкетування, самооцінювальні шкали, аналіз зворотного зв'язку від учнів, батьків і колег дозволяють педагогу отримати об'єктивну інформацію про сприйняття його професійного іміджу. Такі інструменти сприяють виявленню зон розвитку та запобіганню професійній деформації.

Регулярне застосування рефлексивних практик допомагає педагогу підтримувати внутрішню узгодженість між професійними цінностями, поведінкою та зовнішнім образом, що є необхідною умовою формування позитивного іміджу.

- Кейси, типові помилки та шляхи їх подолання

Практика педагогічної діяльності свідчить, що процес формування професійного іміджу супроводжується як успішними прикладами, так і типовими помилками. Аналіз реальних кейсів дозволяє глибше усвідомити

механізми формування іміджу та визначити ефективні стратегії його вдосконалення.

До найбільш поширених помилок належать формальний підхід до професійного розвитку, ігнорування зворотного зв'язку, невідповідність між декларованими цінностями та реальною поведінкою, а також необережна або непрофесійна активність у цифровому просторі. Такі помилки негативно впливають на довіру з боку учнів, батьків і колег та знижують професійний авторитет педагога.

Аналіз успішних кейсів демонструє, що позитивний імідж формується завдяки послідовності професійних дій, відкритості до змін, етичній поведінці та системному саморозвитку. Успішні педагоги характеризуються високим рівнем рефлексивності, здатністю до адаптації та усвідомленою самопрезентацією.

Подолання типових помилок можливе за умови розвитку рефлексивної культури, підвищення комунікативної компетентності, дотримання професійних стандартів і норм педагогічної етики. Практичний аналіз кейсів сприяє формуванню усвідомленої позиції педагога щодо власного професійного іміджу.

На основі проведеного дослідження доцільно сформулювати практичні рекомендації щодо формування позитивного іміджу педагога сучасності з урахуванням рівня професійного досвіду.

Для педагогів-початківців першочерговими є формування професійної ідентичності, розвиток комунікативних навичок, дотримання норм професійної етики та усвідомлена самопрезентація. Важливу роль відіграє наставництво з боку досвідчених колег і підтримка адміністрації закладу освіти.

Для досвідчених учителів актуальними залишаються питання оновлення професійного іміджу, адаптації до цифрових технологій, профілактики професійного вигорання та підтримки мотивації до саморозвитку. Усвідомлена робота над власним професійним образом сприяє збереженню високого рівня педагогічної ефективності.

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме формуванню стійкого позитивного іміджу педагога, підвищенню ефективності професійної діяльності та соціального визнання.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі магістерської роботи здійснено комплексний аналіз основних технологій створення позитивного іміджу педагога сучасності, що дозволило розкрити практичні механізми цілеспрямованого формування професійного образу вчителя в умовах трансформації освітнього середовища. У результаті дослідження встановлено, що імідж педагога не є спонтанним утворенням, а формується завдяки системному й усвідомленому застосуванню спеціальних педагогічних, психологічних і комунікативних технологій.

Проаналізовано значення самопрезентації як однієї з базових технологій формування позитивного іміджу педагога. Обґрунтовано, що свідомо самопрезентація дозволяє вчителю цілеспрямовано конструювати власний професійний образ, демонструвати педагогічну позицію, цінності та результати діяльності у взаємодії з учнями, батьками, колегами й адміністрацією. Доведено, що ефективна самопрезентація сприяє підвищенню професійної самооцінки педагога, його впевненості та соціального визнання.

Особливу увагу приділено аналізу професійного брендингу вчителя як сучасної технології формування стійкого позитивного іміджу. Встановлено, що професійний бренд педагога ґрунтується на поєднанні високої якості

педагогічної діяльності, інноваційності, активної професійної позиції та особистісної привабливості. Доведено, що системна участь у професійних спільнотах, конкурсах, науково-методичній діяльності та освітніх проєктах підсилює професійний статус учителя та його репутацію в освітньому просторі.

Розкрито роль педагогічного такту, харизми та довіри як основи професійного авторитету педагога. Обґрунтовано, що педагогічний такт забезпечує гуманістичний характер взаємодії з учнями, сприяє створенню психологічно безпечного освітнього середовища та формує позитивне сприйняття вчителя. Харизма педагога розглядається як інтегративна характеристика, що поєднує емоційну виразність, щирість, внутрішню впевненість і послідовність професійної поведінки. Довіра визначена як ключовий результат стабільної, етичної та відповідальної педагогічної діяльності, що забезпечує довготривалу стійкість позитивного іміджу.

Проаналізовано значення ефективного управління комунікацією з учнями, батьками та колегами як важливої технології формування позитивного професійного образу. Доведено, що партнерська взаємодія, відкритість до діалогу, регулярний зворотний зв'язок і здатність конструктивно вирішувати конфліктні ситуації сприяють підвищенню рівня довіри та соціального визнання педагога. Командна взаємодія в педагогічному колективі визначена як чинник зміцнення загального професійного іміджу вчителя.

Окрему увагу приділено використанню інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту формування сучасного іміджу педагога. Встановлено, що володіння цифровими технологіями, інтерактивними ресурсами та онлайн-платформами підвищує професійну мобільність учителя та формує його образ як інноваційного, компетентного й відкритого до змін фахівця. Водночас наголошено на важливості дотримання норм цифрової етики та відповідального ставлення до онлайн-комунікації.

Проаналізовано профілактику професійного вигорання як необхідну умову збереження позитивного іміджу педагога. Доведено, що емоційне виснаження, зниження мотивації та професійної активності негативно впливають на якість педагогічної діяльності й професійний образ учителя. Обґрунтовано значення розвитку навичок саморегуляції, психологічної стійкості та підтримки балансу між професійним і особистим життям для забезпечення довготривалої стабільності позитивного іміджу.

Узагальнюючи результати третього розділу, можна зробити висновок, що системне та цілеспрямоване застосування технологій самопрезентації, професійного брендингу, педагогічного такту, ефективної комунікації, використання інформаційно-комунікаційних технологій і профілактики професійного вигорання є необхідною умовою формування стійкого позитивного іміджу педагога сучасності. Отримані висновки створюють логічний перехід до аналізу ролі освітнього середовища та практичних аспектів формування іміджу в наступних розділах магістерської роботи.

Заклад освіти є одним із ключових соціальних інститутів, що безпосередньо впливає на формування, розвиток і підтримку професійного іміджу педагога. Саме в межах освітньої установи відбувається щоденна професійна діяльність учителя, формується система його взаємин з учнями, колегами, адміністрацією та батьківською спільнотою. Організаційна культура школи, стиль управління, норми професійної взаємодії та загальний психологічний клімат визначають умови, у яких формується професійний образ педагога.

Важливою складовою підтримки професійного іміджу є управлінська політика адміністрації закладу освіти. Демократичний стиль керівництва, відкритість до діалогу, підтримка педагогічних ініціатив і визнання професійних досягнень сприяють формуванню позитивної професійної

самооцінки вчителя. У таких умовах педагог відчуває свою значущість, що безпосередньо впливає на його професійну поведінку та імідж.

Суттєвим чинником є створення умов для професійного розвитку педагогів. Сприяння участі в програмах підвищення кваліфікації, тренінгах, семінарах, інноваційних проєктах і педагогічних експериментах не лише підвищує професійну компетентність учителя, а й зміцнює його репутацію як сучасного й конкурентоспроможного фахівця.

Наявність у закладі освіти чітко визначених етичних норм, правил професійної поведінки та культури взаємоповаги сприяє формуванню стабільного позитивного психологічного клімату. У такому середовищі імідж педагога формується не ізольовано, а в системі колективних професійних цінностей, що підсилює його соціальне значення.

Отже, заклад освіти виступає не лише місцем реалізації професійної діяльності педагога, а й важливим середовищем формування його соціального, професійного та морального іміджу.

Також у 3 розділі магістерської роботи здійснено комплексний аналіз особливостей формування іміджу педагога в освітньому середовищі, що дозволило розкрити взаємозв'язок між інституційними, соціальними та особистісними чинниками професійного образу вчителя. У результаті дослідження встановлено, що освітнє середовище є не лише простором реалізації педагогічної діяльності, а й активним чинником формування, підтримки та трансформації професійного іміджу педагога.

Обґрунтовано ключову роль закладу освіти у підтримці позитивного професійного образу вчителя. Доведено, що організаційна культура, стиль управління, система внутрішньої комунікації, наявність чітких етичних норм і сприятливого психологічного клімату створюють умови для формування стабільного позитивного іміджу педагога. Підтримка з боку адміністрації закладу освіти, сприяння професійному розвитку, участі в інноваційних

проєктах і програмах підвищення кваліфікації підсилюють професійну мотивацію вчителя та його соціальне визнання.

Особливу увагу приділено аналізу ролі педагога як носія цінностей та культурного лідера в освітньому середовищі. Установлено, що імідж сучасного вчителя значною мірою визначається його здатністю транслювати гуманістичні, моральні, громадянські та культурні цінності через власну професійну діяльність і особистісну позицію. Доведено, що педагог, який виступає моральним орієнтиром, формує довіру, авторитет і позитивне сприйняття з боку учнів, батьків і громади.

Проаналізовано специфіку формування іміджу педагога в умовах інклюзивного та мультикультурного освітнього середовища. Встановлено, що зростання різноманіття освітніх потреб, культурних і соціальних відмінностей висуває нові вимоги до професійного образу вчителя. Позитивний імідж у таких умовах формується на основі толерантності, емпатії, міжкультурної компетентності, педагогічної гнучкості та готовності до командної взаємодії з іншими фахівцями й батьками. Доведено, що здатність створювати безпечне, підтримувальне та недискримінаційне освітнє середовище є важливою умовою позитивного сприйняття педагога.

Розглянуто сучасні моделі взаємодії в системі «учень — учитель — батьки — громада» як важливий контекст формування професійного іміджу педагога. Обґрунтовано, що партнерська взаємодія, відкритість до діалогу, соціальна активність учителя та його участь у громадських ініціативах сприяють зміцненню професійного авторитету й позитивного соціального іміджу. Доведено, що сучасний педагог має функціонувати не ізольовано, а як активний учасник соціального життя громади.

Узагальнюючи результати підрозділу 3.2 встановлено, що позитивний імідж педагога формується в результаті системної взаємодії інституційних, соціальних і особистісних чинників. Освітнє середовище виступає потужним

ресурсом професійного становлення вчителя, а узгодженість ціннісної позиції, професійної поведінки та соціальної активності педагога забезпечує стійкість і ефективність його позитивного іміджу. Отримані висновки створюють науково-практичне підґрунтя для аналізу практичних аспектів формування іміджу педагога, що було реалізовано в наступному розділі магістерської роботи.

У підрозділі 3.3 здійснено ґрунтовний аналіз практичних аспектів формування іміджу педагога сучасності, що дозволило перевести теоретичні положення попередніх розділів у площину практичної реалізації. У результаті дослідження встановлено, що ефективне формування позитивного професійного іміджу потребує системної, цілеспрямованої та усвідомленої діяльності педагога, орієнтованої на постійний професійний і особистісний розвиток. Запропонована програма професійного самовдосконалення педагога розглядається як дієвий практичний інструмент формування стабільного позитивного іміджу. Обґрунтовано доцільність її поетапної реалізації, що включає діагностичний, цільовий, діяльнісний і рефлексивний етапи. Доведено, що системна робота над підвищенням фахової, методичної, цифрової та комунікативної компетентності, розвитком емоційного інтелекту й стресостійкості сприяє не лише зростанню професійної майстерності, а й зміцненню професійного авторитету педагога.

Визначено та проаналізовано інструменти самоаналізу й рефлексії як ключові механізми усвідомленого формування іміджу педагога. Доведено, що використання педагогічних щоденників, портфоліо, самооцінювальних методик, анкетування та аналізу зворотного зв'язку від учнів, батьків і колег дозволяє педагогу об'єктивно оцінювати результати власної діяльності, виявляти професійні труднощі та визначати перспективи подальшого розвитку. Регулярна рефлексивна практика сприяє формуванню адекватної професійної самооцінки та запобіганню професійній деформації.

У ході дослідження проаналізовано типові помилки, що виникають у процесі формування професійного іміджу педагога, зокрема формальний підхід до саморозвитку, ігнорування зворотного зв'язку, невідповідність між декларованими цінностями та реальною поведінкою, а також необережна або непрофесійна активність у цифровому просторі. На основі аналізу кейсів успішної педагогічної діяльності доведено, що позитивний імідж формується за умови послідовності професійних дій, відкритості до змін, етичної поведінки та високого рівня рефлексивності.

Окреслено шляхи подолання виявлених типових помилок, серед яких ключовими визначено розвиток рефлексивної культури, підвищення комунікативної компетентності, дотримання норм професійної етики та усвідомлене управління власним професійним образом. Підкреслено, що аналіз практичних кейсів має важливе значення для формування критичного ставлення педагога до власної діяльності та сприяє прийняттю обґрунтованих професійних рішень.

На основі результатів дослідження сформульовано практичні рекомендації для педагогів різного рівня професійного досвіду. Для педагогів-початківців наголошено на важливості формування професійної ідентичності, розвитку комунікативних навичок, дотримання професійної етики та використання наставництва як ресурсу професійного становлення. Для досвідчених учителів актуалізовано необхідність оновлення професійного іміджу, адаптації до цифрових технологій, профілактики професійного вигорання та підтримки мотивації до безперервного саморозвитку.

Узагальнюючи результати третього розділу, можна зробити висновок, що практичні аспекти формування іміджу педагога сучасності мають важливе прикладне значення та безпосередньо впливають на ефективність професійної діяльності, соціальне визнання й особистісно-професійну самореалізацію вчителя. Запропоновані програма, інструменти та

рекомендації підтверджують практичну цінність проведеного дослідження та можуть бути використані в педагогічній практиці, системі підвищення кваліфікації й подальших наукових розвідках.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено комплексне теоретичне та практичне дослідження проблеми формування іміджу педагога сучасності, що дозволило системно осмислити сутність цього явища, визначити його складові, фактори та технології формування в умовах сучасного освітнього середовища. Проведене дослідження дало змогу сформулювати такі узагальнені висновки.

- У ході теоретичного аналізу встановлено, що імідж педагога є багатовимірним соціально-педагогічним і психологічним феноменом, який формується в процесі професійної діяльності та соціальної взаємодії. Він поєднує в собі зовнішні й внутрішні характеристики особистості вчителя та відображає рівень його професійної компетентності, особистісно-моральних якостей, комунікативної культури, поведінкових проявів, зовнішнього вигляду й ціннісних орієнтацій. Імідж педагога виступає цілісним показником професійної зрілості та педагогічної культури.
- З'ясовано, що сучасні соціокультурні трансформації, зокрема цифровізація освіти, глобалізаційні процеси, зміна освітніх парадигм і зростання публічності педагогічної діяльності, суттєво впливають на вимоги до професійного іміджу педагога. У сучасних умовах учитель має поєднувати високий рівень фахової підготовки з відкритістю до інновацій, гнучкістю мислення, соціальною відповідальністю та гуманістичною спрямованістю педагогічної діяльності, що безпосередньо відображається в його професійному образі.
- Обґрунтовано, що імідж педагога є важливим чинником ефективності освітнього процесу, оскільки він впливає на рівень довіри між усіма учасниками освітньої взаємодії, формує позитивний психологічний клімат у колективі та сприяє підвищенню навчальної мотивації учнів.

Позитивний імідж підсилює педагогічний вплив учителя, сприяє зростанню його професійного авторитету та соціального визнання.

- У процесі дослідження визначено основні складові та фактори формування іміджу педагога сучасності. До ключових складових віднесено професійну компетентність і педагогічну майстерність, особистісно-моральні якості, комунікативну культуру, зовнішній вигляд і поведінку, цифровий та публічний імідж. Доведено, що формування професійного образу педагога залежить як від індивідуальних зусиль учителя, так і від інституційних та соціальних чинників, зокрема освітньої політики, організаційної культури закладу освіти та суспільного ставлення до професії вчителя.
- Проаналізовано технології створення позитивного іміджу педагога, серед яких особливе значення мають самопрезентація, формування професійного бренду, розвиток педагогічного такту, харизми та довіри, ефективне управління комунікацією з учнями, батьками та колегами, використання інформаційно-комунікаційних технологій. Окрему увагу приділено профілактиці професійного вигорання як необхідній умові збереження стабільного позитивного іміджу педагога впродовж професійної діяльності.
- Доведено, що освітнє середовище відіграє провідну роль у формуванні іміджу педагога, оскільки саме воно створює умови для професійного розвитку, самореалізації та соціального визнання вчителя. Ефективна взаємодія між учителем, учнями, батьками та громадою сприяє формуванню партнерських відносин, зміцненню довіри та підвищенню соціального статусу педагога в суспільстві.
- У практичній частині магістерської роботи розроблено програму професійного самовдосконалення педагога, спрямовану на формування та підтримку позитивного професійного іміджу. Запропоновано інструменти самоаналізу та рефлексії, що дозволяють педагогам

усвідомлено оцінювати власну професійну діяльність і коригувати її відповідно до сучасних вимог. Також сформульовано практичні рекомендації для педагогів-початківців і досвідчених учителів щодо формування, підтримки та оновлення професійного іміджу.

Отже, мету та завдання магістерської роботи повністю досягнуто. Результати дослідження мають теоретичну й практичну значущість та можуть бути використані в педагогічній практиці, системі підвищення кваліфікації вчителів, у діяльності закладів освіти, а також слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень з проблеми формування іміджу педагога сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL:
<https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Адісес І. Стилi менеджменту. Ефективні та неефективні / пер. з англ. Київ : Києво-Могилянська бізнес-школа, 2012. 196 с.
5. . Барна Н. В. Іміджелогія: навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. В. М. Бебика. К.: Університет «Україна», 2008.
6. Балабанова К. В. Гуманітарний менеджмент у вищому навчальному закладі : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 367 с.
7. Бенніс В., Нанус Б. Лідерство: стратегії взяття відповідальності на себе. Київ : Економіка, 2008. 240 с.
8. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
9. Бобрицька В. І. Формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі фахової підготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 248 с.
10. Бондарчук О. І. Психологія лідерства в освіті : навч. посіб. Київ : Університет менеджменту освіти, 2019. 180 с.
11. Вакуленко В. М. Лідерство в освіті: сутність, підходи, моделі. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 4. С. 34–41.
12. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.

13. Вороновська Л. П. Педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2012. 20 с.
14. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 512 с.
15. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційне лідерство: мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту. Київ : Наш формат, 2019. 304 с.
16. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 358 с.
17. Драч І. І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки викладачів вищої школи: теорія і практика : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 345 с.
18. Єльнікова Г. В., Зайченко О. І., Маслов В. І. Педагогічне управління в теорії та практиці : навч. посіб. Київ : Оріяни, 2000. 360 с.
19. Завгородня Т. К., Стражнікова І. В. Теорія і практика формування лідерських якостей майбутніх менеджерів освіти : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 216 с.
20. Калашнікова С. А. Лідерство в сучасному університеті: світовий досвід та українські перспективи. Вища освіта України. 2011. № 2. С. 76–83.
21. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 424 с.
22. Кемпбел Д. М. Лідерство через розуміння: як розвинути в собі лідерські якості. Львів : Свічадо, 2006. 144 с.
23. Кові С. Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей / пер. з англ. О. Любенко. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2012. 384 с.
24. Кремень В. Г. Філософія лідерства в освіті. Педагогіка і психологія. 2010. № 2. С. 5–14.

25. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
26. Литвин А. В. Педагогічне лідерство: історико-педагогічний аспект. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2011. № 3. С. 12–18.
27. Максвелл Д. 21 незаперечний закон лідерства. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. 320 с.
28. Менегетті А. Психологія лідера / пер. з італ. Київ : Онтопсихологія, 2006. 292 с.
29. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Лідерство в освіті: теорія і практика : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 245 с.
30. Нортгауз П. Лідерство: теорія та практика / пер. з англ. Київ : Києво-Могилянська бізнес-школа, 2019. 480 с.
31. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
32. Острянюк Т. С. Формування лідерської компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2016. 254 с.
33. Палеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культура : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2000. 211 с.
34. Педагогіка вищої школи : підручник / за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. Київ : Педагогічна думка, 2014. 256 с.
35. Педагогічне лідерство: навчальний тренінг / уклад. Н. В. Складенко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 84 с.
36. Романовський О. Г. Педагогіка успіху : підручник. Харків : НТУ «ХП», 2011. 386 с.
37. Романовський О. Г., Гура Т. В. Теорія лідерства : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2016. 236 с.

38. Романовський О. Г., Пономарьов О. С. Філософія досягнення успіху. Харків : НТУ «ХП», 2015. 164 с.
39. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. Київ : Либідь, 1997. Кн. 1. 272 с.
40. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. С. 34–46.
41. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
42. Скиба Т. Ю. Психологічні особливості розвитку лідерських якостей майбутніх психологів : автореф. дис. канд. психол. наук : Київ, 2013. 20 с.
43. Скрипник М. І. Лідерство в освіті: від теорії до практики. Післядипломна освіта в Україні. 2015. № 2. С. 45–49.
44. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2005. 384 с.
45. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
46. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.
47. Хараш А. У. Особистість, свідомість і спілкування: до обґрунтування інтерсуб'єктивного підходу в дослідженні впливу. Психолого-педагогічні проблеми спілкування. Київ : НПУ, 1998. С. 17–25.
48. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія. Київ : Гнозис, 2003. 320 с.
49. Шкарлет С. М. Формування лідерських якостей майбутніх фахівців в умовах університетської освіти. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків : НТУ «ХП», 2018. Вип. 52. С. 12–20.
50. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

- 51.Андрущенко В. П. Філософія освіти ХХІ століття. Київ : Знання України, 2008. 608 с.
- 52.Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
- 53.Бондар В. І. Дидактика сучасної школи. Київ : Либідь, 2012. 384 с.
- 54.Вітвицька С. С. Основи педагогічної майстерності : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 304 с.
- 55.Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
- 56.Гура Т. В. Професійний імідж педагога: психологічний аспект. Харків : Основа, 2015. 192 с.
- 57.Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2011. 352 с.
- 58.Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
- 59.Коваль Л. В. Професійна етика педагога : навч. посіб. Київ : Кондор, 2016. 216 с.
- 60.Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
- 61.Максименко С. Д. Психологія особистості. Київ : КММ, 2016. 296 с.
- 62.Маркова А. К. Психологія професіоналізму. Москва : Знание, 1996. 312 с.
- 63.Моляко В. О. Творчий потенціал особистості вчителя. Київ : Освіта, 2009. 224 с.
- 64.Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Київ, 2002.

- 65.Ничкало Н. Г. Професійна педагогіка. Київ : Наукова думка, 2014. 352 с.
- 66.Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління. Київ : Академвидав, 2010. 544 с.
- 67.Пентиліук М. І. Культура мовлення і стилістика. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 240 с.
- 68.Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Грамота, 2018. 504 с.
- 69.Сисоєва С. О. Педагогічна творчість. Київ : Каравела, 2015. 304 с.
- 70.Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1988. 272 с.
- 71.Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2014. 560 с.
- 72.Хомич Л. О. Професійна підготовка сучасного вчителя. Київ : Педагогічна думка, 2012. 296 с.
- 73.Шевченко В. В. Іміджологія : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2017. 256 с.
- 74.Burns A. Teacher Professional Identity. London : Routledge, 2018. 214 p.
- 75.Day C. The New Lives of Teachers. London : RoutledgeFalmer, 2004. 256 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета діагностики лідерського потенціалу магістранта

Шановний студенте! Просимо Вас взяти участь у дослідженні, метою якого є вивчення особливостей прояву лідерських якостей у майбутніх викладачів. Уважно прочитайте твердження та оцініть, наскільки вони характерні для Вас. Анкета є анонімною, результати будуть використані в узагальненому вигляді.

Шкала оцінювання: 4 – цілком згоден; 3 – скоріше згоден; 2 – важко сказати / іноді; 1 – скоріше не згоден; 0 – категорично не згоден.

№	Твердження	Оцінка (0-4)
1.	Я часто буваю ініціатором нових ідей у своїй групі.	
2.	Мені подобається організовувати людей для виконання спільної справи.	
3.	Я вмію переконувати інших у своїй правоті, не вдаючись до тиску.	
4.	У критичних ситуаціях я зберігаю спокій і здатність тверезо мислити.	
5.	Я відчуваю відповідальність не лише за себе, а й за результати роботи всієї команди.	
6.	Мені легко виступати перед великою аудиторією.	
7.	Люди часто звертаються до мене за порадою у складних ситуаціях.	
8.	Я вмію слухати інших і враховувати їхню думку при прийнятті рішень.	
9.	Я планую свій час і зазвичай встигаю виконати все заплановане.	
10.	Невдачі не зупиняють мене, а змушують шукати нові шляхи вирішення проблеми.	
11.	Я легко знаходжу спільну мову з новими людьми.	
12.	Я готовий(а) брати на себе роль лідера, якщо цього вимагає ситуація.	

13.	Мені подобається допомагати іншим розкривати їхній потенціал.	
14.	Я постійно працюю над своїм професійним та особистісним розвитком.	
15.	Я вмію конструктивно вирішувати конфлікти.	
16.	Я вважаю, що викладач повинен бути наставником, а не просто лектором.	
17.	Я чітко уявляю свої життєві та професійні цілі на найближчі 5 років.	
18.	Мене дратує, коли люди не мають власної думки і чекають вказівок.	
19.	Я готовий(а) ризикувати заради досягнення важливої мети.	
20.	Я вмію надихати інших своїм прикладом.	
21.	Критика на мою адресу допомагає мені ставати кращим.	
22.	Я вмію делегувати завдання іншим людям.	
23.	Я відчуваю емоційний стан співрозмовника.	
24.	Мені важливо, щоб у колективі панувала дружня атмосфера.	
25.	Я вважаю себе лідером.	

ДОДАТОК Б

Програма спецкурсу «ПЕДАГОГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО: ВІД ТЕОРІЇ ДО ДІЇ»

Пояснювальна записка: Спецкурс розроблено для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Програма спрямована на формування у майбутніх викладачів системи теоретичних знань про феномен лідерства та практичних навичок управлінської та організаторської діяльності.

Мета курсу: розвиток лідерської компетентності магістрантів як складової їхньої професійної майстерності.

Обсяг курсу: 90 годин. Аудиторні години: 32 год. (16 лекцій, 16 практичних).

Самостійна робота: 58 год.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦКУРСУ

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи педагогічного лідерства

Тема 1. Лідерство як соціальний та психолого-педагогічний феномен.

Лекція 1. Еволюція теорій лідерства. Відмінність понять «лідер», «керівник», «менеджер». Специфіка педагогічного лідерства у вищій школі.

Семінарське заняття 1. Аналіз стилів педагогічного лідерства. Діагностика власного стилю керівництва.

Тема 2. Структура лідерської компетентності викладача.

Лекція 2. Hard skills та Soft skills сучасного викладача. Емоційний інтелект як основа лідерства.

Семінарське заняття 2. Побудова профілю ідеального викладача-лідера.
Робота з кейсами.

Тема 3. Психологія впливу та комунікації.

Лекція 3. Вербальні та невербальні засоби впливу. Техніки активного слухання. Маніпуляція та актуалізація в педагогічному спілкуванні. Тренінг (4 год). Розвиток комунікативних навичок та ораторської майстерності.

Модуль 2. Технології розвитку лідерського потенціалу

Тема 4. Управління командою та груповою динамікою.

Лекція 4. Етапи розвитку студентської групи. Роль куратора/викладача на різних етапах. Технології тимбілдингу.

Практичне заняття 3. Вирішення конфліктів у студентському середовищі.
Медіація.

Тема 5. Тайм-менеджмент та особиста ефективність викладача.

Лекція 5. Принципи планування часу. Боротьба з прокрастинацією.
Профілактика професійного вигорання.

Практичне заняття 4. Розробка індивідуальної стратегії тайм-менеджменту.
SWOT-аналіз особистості.

Тема 6. Бренд викладача-лідера в освітньому середовищі.

Лекція 6. Імідж та авторитет викладача. Академічна доброчесність як складова репутації лідера. Лідерство в науковій діяльності.

Підсумкове заняття. Захист творчих проєктів «Моя стратегія педагогічного лідерства».

ДОДАТОК В

Матеріали до тренінгових занять

Вправа 1. «Презентація лідера»

Мета: розвиток навичок самопрезентації, формування впевненості у собі.

Хід вправи: Учасники по черзі виходять у центр кола і за 1 хвилину повинні представити себе як лідера певної (реальної або вигаданої) організації чи групи. Необхідно переконати групу приєднатися до їхньої команди. Обговорення: Чиї виступи були найбільш переконливими? Які аргументи спрацювали? Що заважало виступати?

Вправа 2. «Сліпий геометр»

Мета: розвиток організаторських здібностей, вміння працювати в команді, виявлення лідерів.

Хід вправи: Група стає в коло, всім зав'язують очі. У руки дається довга мотузка, кінці якої зв'язані.

Завдання: Не знімаючи пов'язок, побудувати з мотузки ідеальну фігуру (квадрат, трикутник або зірку).

Спостереження: Тренер спостерігає, хто бере на себе роль організатора, хто пропонує ідеї, а хто просто виконує команди.

Рефлексія: Як відбувався процес прийняття рішень? Хто керував процесом? Чи комфортно було виконавцям?

Вправа 3. «Джефферсонівська дискусія»

Мета: розвиток навичок аргументації та вміння відстоювати свою позицію.

Хід вправи: Аудиторія ділиться на три сектори: «Так», «Ні», «Важко відповісти». Ведучий зачитує дискусійне твердження (наприклад: «Лідер має право на жорсткі методи управління заради результату»). Учасники переходять у той сектор, який відповідає їхній думці. Кожен сектор має

аргументувати свою позицію. У процесі дискусії учасники можуть змінювати сектор, якщо аргументи опонентів їх переконали.

Вправа 4. «Корабельна аварія»

Мета: аналіз групової взаємодії, вміння домовлятися та розставляти пріоритети.

Хід вправи: Легенда: корабель тоне, є шлюпка, але місце обмежене. Учасникам надається список з 15 предметів (ніж, карта, сірники, шоколад тощо). Спочатку кожен індивідуально ранжує предмети за важливістю для виживання. Потім група має 15 хвилин, щоб скласти спільний список.

Аналіз: Чи вдалося групі прийти до згоди? Чий голос був вирішальним? Чи були конфлікти?